

SINDIKAT MLADI PLUS

PROGRAMSKI DOKUMENT

OKOLJE in ZELENA DELOVNA MESTA

Ljubljana, 1.4.2021

UVOD

“Podnebne spremembe že dandanes škodujejo delavkam in delavcem ter sindikatom: neposredno in posredno nižajo plače in delavske pravice, poglobljajo ranljivost delavk in delavcev, povečujejo neenakosti v družbi, gospodarstvu, kmetijstvu in drugim sektorjem povzročajo milijonske škode, poglobljajo globalne konflikte, povzročajo migracije ter preko vedno višjih državnih stroškov spopadanja s posledicami podnebnih sprememb še dodatno omejujejo že tako podhranjene osnovne javne storitve in delovanje socialne države. Prihodnost bo tako socialna in okoljsko vzdržna ali pa je dobesedno ne bo - na mrtvem planetu delovnih mest ni. Sindikati imamo tako osrednjo vlogo pri doseganju lepše prihodnosti za vse. Prizadevati si moramo za prehod v družbo, ki v delu in okolju ne bo videla le produkcijskih faktorjev za maksimizacijo kratkoročnega dobička, temveč bo zagotavljala kvalitetna, sindikalizirana zelena delovna mesta, večjo državo blaginje ter pravičnejšo, dostojnejšo in trajnostnejšo družbo za vse” (ZSSS, 2019). Tako smo pred velikimi podnebnimi protesti leta 2019 zapisali v dokumentu Sindikati in podnebne spremembe, ki ga je na pobudo Sindikata Mladi plus nato sprejela celotna Zveza svobodnih sindikatov Slovenije.

Okoljska in podnebna nepravilnost, zdravstveno-okoljske katastrofe ter posledice podnebnih sprememb in ukrepov za spopadanje z njimi so vidne tudi pri nas. V Sloveniji je zgolj gospodarstvo od leta 2014 do leta 2018 izgubilo več kot 50 milijonov EUR zaradi nesreč, povezanih s podnebnimi spremembami, kar pomeni 50 milijonov manj sredstev za plače, visoke delavske standarde, davke, investicije in razvoj (odgovor Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo na poslansko vprašanje Nataše Sukič, 2019). Podatki Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano kažejo, da je od leta 2014 do 2018 Slovenija na področju kmetijstva in gozdarstva utrpela skoraj 530 milijonov EUR škode, povzročene s strani ekstremnih dogodkov in ujm, intenziviranih s strani podnebnih sprememb (odgovor Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano na poslansko vprašanje Nataše Sukič, 2019). To na eni strani pripelje do samoeksploatacije in zapiranja družinskih kmetij ter nižjih plač, odpuščanj in potencialnih stečajev v večjih gozdarskih in kmetijskih obratih, na drugi strani pa zaradi državne pomoči

za pokritje stroškov škode to pomeni manj razpoložljivih sredstev za šolstvo, zdravstvo in druga ključna področja socialne države. Ne le podnebne spremembe, tudi ukrepi za njihovo blaženje imajo pomembne socialne posledice - tako npr. Nacionalni energetske in podnebni načrt predvideva, da bodo predlagani ukrepi za zaježitev podnebne krize brez dodatnih politik povečali neenakost in zmanjšali razpoložljivi dohodek najrevnejših (NEPN, 2020). In ne nazadnje, okoljska katastrofa ne uničuje "zgolj" okolja, temveč tudi zdravje in dobrobit lokalcev - odvijajoča se katastrofa v Anhovem je zgolj najbolj viden primer okoljske nepravilnosti pri nas. Vsi zgornji primeri se neposredno in posredno dotikajo vseh prebivalcev in prebivalcev Slovenije. Podnebna in okoljska kriza pa sta še posebej grozeči za mlade. Zakaj?

- Prvič, ukrepi, sprejeti danes (npr. odločitev za nepravčasno opuščanje rabe premoga v Termoelektrarni Šoštanj in Premogovniku Velenje), bodo imeli takojšen in dolgoročen vpliv - emisije toplogrednih plinov se v ozračju akumulirajo in povzročajo vedno hujši podnebni zlom. Ko starejših več ne bo, bomo posledice današnjih odločitev občutili mladi.

- Drugič, vsi družbeni podsistemi so v zadnjem obdobju pospešeno (pre)oblikovani s strani prehoda v trajnostno družbo. Trg delovne sile v javnem in zasebnem sektorju se rapidno spreminja ter išče rešitve za ozelenitev svojega delovanja in vpliva. Obstoječe zaposlitve se "ozelenjujejo", vedno več novonastajajočih služb pa se dotika širokega okoljskega področja - izdelovalec in postavljalac sončnih panelov, ekološka kmetica, okoljska psihologinja, delavka na področju baterij in električnih avtomobilov, krajinski arhitekt in urbanistka s fokusom na ozelenitvi mest, okoljska managerka v podjetju, bančnik zelenih financ, voznica avtobusa in vlaka ... Takšne spremembe trga delovne sile so naša sedanost in prihodnost, najbolj pa jih bomo občutili prav mladi. Obstoječa in novonastajajoča zelena delovna mesta niso nujno pravična in dostojna. Ravno obratno, ker se vzpostavljajo na novo, sindikati tam še niso prisotni in rezultati sindikalnih bojev (dostojno plačilo, redna zaposlitev, pravica do počitka, plačani prispevki ipd.) tako umanjajo.

- Tretjič in zadnjič, vloga sindikatov presega zgolj osredotočanje na delovna mesta, delavske pravice v ozkem pomenu besede in dogajanje znotraj štirih sten podjetja, temveč je sindikat (tudi) družbeno gibanje, ki se na področju prepleta med socialno in okoljsko komponento zavzema za dostojno življenje

na ekološko pestrem in ohranjenem planetu za vse, podnebno pravičnost¹ ter ukrepe selektivne rasti in selektivne odrasti². Zato je še toliko pomembneje, da se sindikati ter delavke in delavci nasploh pravočasno in z vso resnostjo ukvarjamo z okoljskim področjem. In namen pričujočega dokumenta je storiti korak v to smer.

Pristojne pozivamo, da predloge mladih upoštevajo pri oblikovanju bodočih ukrepov in politik in jih primerno umestijo v dotično zakonodajo ter sledeče ukrepe in programe, ki se bodo (so)financirali iz evropskih sredstev. Ravno tako pristojne pozivamo, da pri oblikovanju politik upoštevajo socialni dialog in sodelovanje sindikatov, v procese vključijo civilno družbo in znanstveno stroko ter omogočijo politično participacijo mladih v procesih odločanja.

UKREPI ZA OKOLJE IN ZELENA DELOVNA MESTA

Na področju okolja in zelenih delovnih mest predlagamo:

- 1. vzpostavitev Nacionalne okoljske službe, katere namen je spodbuditi nastanek novih zelenih delovnih mest, ozeleniti obstoječe zaposlitve ter financirati delovanje državnih in civilnodružbenih akterjev za nadzor in izboljšanje pogojev dela na področju zelenih delovnih***

¹ "Podnebne pravičnosti ne dojemamo kot stanja, temveč kot proces. Na kratko in najbolj splošno podnebno pravičnost razumemo kot proti-sistemske boje za dostojno življenje na ekološko pestrem in ohranjenem planetu za vse. To pomeni gradnjo široke, vključujoče in solidarne gibanje-stranke, ki se zaveda prepletenosti podnebne krize z drugimi problemi sodobnega sveta ter njihovega skupnega izvora v obstoječem sistemu, utemeljenem na rasti, dobičku in izkoriščanju. Gibanje za podnebno pravičnost torej rešuje podnebni zlom preko odpravljanja obstoječih in preprečevanja novih oblik izkoriščanja in neenakosti, vzpostavljanja neposredne demokracije na vseh ravneh družbe, varovanja, spoštljivega sobivanja in omogočanja proste poti naravi za bujen razcvet ter nenazadnje boja proti obstoječemu sistemu, patriarhatu, revščini, kršenju delavskih pravic, industrijski živinoreji, (neo)kolonializmu in militarizaciji mej" (Ostan Ožbolt, 2020).

² Odrast - je smotrna alternativa kapitalističnemu ekonomskemu sistemu, ki omogoča razvoj človeškega delovanja v okolju prijazno smer, znotraj planetarnih meja kakor tudi bolj socialno inkluzivno in pravično. Prilagam: [Odporno pismo | degrowth.info](https://degrowth.info)

mest. Konkretnije in izvedljivo takoj, pospeši naj se **projekt zelenih delovnih mest**, voden s strani Ministrstva za okolje in prostor ter Zavoda RS za zaposlovanje in financiran s strani Podnebnega sklada. Ta je predvidel dva programa – zelena javna dela in spodbude za zaposlitev na zelenih delovnih mestih. Prihajajoči ukrepi naj pomembno povečajo sredstva in pospešijo delo na teh projektih. V luči naraščajoče brezposelnosti naj ta zelena javna dela postanejo **zagotovljena zelena delovna mesta** (t.i. green job guarantee) z dostojnim plačilom in vsemi zagotovljenimi delavskimi pravicami za vse željne dela. Ker je ukrep proticiklični, bo ob pozitivnih socialnih in okoljskih učinkih koristil tudi povečanju agregatnega povpraševanja in stabilizaciji javnih financ. Študija Karbe in drugih (2014) kaže, da bi lahko ob resni podpori vlade imeli v nekaj letih v Sloveniji do 250.000 zelenih delovnih mest na področjih ekološkega kmetijstva, gozdno-lesne verige, ravnanja z odpadki, obnovljivih virov energije in učinkovite rabe energije. Ob tem naj se podpira tudi zelena delovna mesta na področju vozil na vodikov in električni pogon ter razvoj energetske in snovno bolj učinkovitih materialov.

2. Vzpostavi naj se **Službo vlade RS za pravični podnebni prehod**, imenuje **državnega sekretarja** v kabinetu vlade RS, ki bo zadolžen za koordinacijo podnebne politike, na vseh relevantnih ministrstvih in službah vlade naj se ustanovi **manjše podnebne oddelke** in ne nazadnje naj se vzpostavi neodvisen **Svet za pravični podnebni prehod**, sestavljen iz družboslovnih in naravoslovnih strokovnjakov ter socialnih partnerjev, ki bo v podporo vladi pri spremljanju in oblikovanju podnebne politike.
3. Ker BDP kot merilo gospodarske aktivnosti predstavlja usmeritev vladnih politik ter vsebuje velike okoljske in socialne pomanjkljivosti, naj se **dobrobit družbe in narave raje meri prek celovitejših izračunov družbene in okoljske dobrobiti** (Genuine Progress Indicator, Human Development Index, Sustainable Development Index ipd.). Tako je npr. Nova Zelandija opustila meritev BDP in začela svoje politike usmerjati glede na Living Standards Framework, ki celoviteje zaobjame resnično dobrobit prebivalcev in prebivalcev Nove Zelandije. Podobno naj stori tudi Slovenija.
4. **Zelena davčna reforma:** v zadnjih letih so okolju škodljive subvencije na letni ravni znašale 145-500 milijonov EUR. V luči okoljske krize in mnogoterih pozitivnih učinkov smiselne zelene davčne reforme predlagamo, da **pokoronska obnova predstavlja začetek celovite zelene davčne**

reformе. Postopno in planirano naj se ukine okolju škodljive subvencije in na drugi strani zniža davke na delo – tako bomo dosegli višjo zaposlenost, večjo konkurenčnost, večjo snovno učinkovitost in zmanjšali pritiske na okolje. Osnovo sprememb lahko predstavlja preteklo vladno poročilo Zelena proračunska reforma: okoljski in javnofinančni vidik spodbud v Sloveniji.

5. *Za dosego evropskih in mednarodnih zavez ter preprečitve podnebnega zloma bo **treba med drugim pospešiti gradnjo sončnih in vetrnih elektrarn (OVE)**. Ker skupnosti pogosto (povsem upravičeno) nasprotujejo takšnim investicijam, saj od njih nimajo praktično nič, naj se država (tudi znotraj pokoronske obnove) z vso vnemo posveti ukrepom za **spodbujanje energetskih objektov v rokah posameznikov, skupnosti, manjših podjetij in občin**. Z demokratizacijo energetike bodo presežki in drugi pozitivni učinki energetskih objektov ostali v sami skupnosti, namenjeni pa bodo zadovoljevanju skupnostnih potreb (obnovi vrtcev, pomoči starejšim ipd.). Tako bodo imele skupnosti interes za takšne energetske projekte in posledično bomo doživeli razcvet skupnostnih sončnih elektrarn. Ob tem bomo zagotovili nova zelena delovna mesta ter razvoj zelenih storitev in industrij. Konkretno, vlada naj med drugim **ustanovi projektno pisarno za administrativno pomoč pri izvajanju projektov sončnih in vetrnih elektrarn, vzpostavi investicijske spodbude za širjenje OVE** ter zagotovi **ugodna posojila** za takšne projekte. Dodatno, **vzpostavi naj se multidisciplinarno strokovno skupino, ki bo na podlagi humanističnih in naravoslovno-tehničnih dognanj vodila pogovore z vsemi deležniki o nuklearni energiji in na koncu odločila o (ne)podpori gradnji drugega bloka nuklearne elektrarne v Krškem**.*
6. ***Povečanje energetske učinkovitosti v gospodinjstvih**: najboljša in najcenejša je tista energija, ki se ne potroši. Ukrepi učinkovite rabe energije (npr. energetska sanacija stavb) pomenijo tudi znižanje stroškov gospodinjstev, kar ima še posebej velik pomen v zimskih mesecih. Zato naj prihajajoči ukrepi, vključno s (po)koronsko pomočjo in Načrtom za okrevanje in odpornost, **okrepijo delovanje Ekosklada na področju energetske učinkovitosti in povečajo sredstva za izvajanje dotičnih projektov**. Še posebej naj se **pospeši delo z najrevnejšimi in najbolj pomoči potrebnimi** (v ta namen naj se okrepi mrežo ENSVET in centre za socialno delo, izboljša sodelovanje z nevladnimi organizacijami in posledično poveča sredstva za pomoč najranjlivejšim). Ker je izvajanje ukrepov učinkovite rabe energije delovno intenzivno in v veliki*

meri poteka na licu mesta, bodo takšni ukrepi imeli velik pozitiven učinek na zaposlenost po vsej Sloveniji.

7. **Oblikovanje digitalne skupnosti oz. platforme za krepitev socialnega dialoga (strukture, ki omogočajo soodločanje in premišljevanje) glede raznolikih tematik trajnostnega prehoda.** Med drugim naj platforma vsebuje informacije o delovnih mestih, ki so na voljo, kakor tudi informacije o možnostih pridobivanja prekvalifikacij in znanj. **Dostop do platforme naj se omogoči tudi prizadevnim nevladnim organizacijam, ki lahko prek platforme izobražujejo, informirajo ter vstopajo v dialog z državljanke in državljani. Platforma naj nudi tudi mehanizme lažjega sodelovanja in izmenjave mnenj med zainteresirano javnostjo in znanstveno stroko na določenem področju.**
8. **Posodobitev šolskih in študijskih programov na vseh področjih in ravneh izobraževanja - skladno z načeli pravičnega in tehnično izvedljivega prehoda v sonaravnejšo družbo.** Tako bi pripomogli k odpiranju, predvsem pa k prepletu osrednjih družbenih in tehničnih vprašanj okoljske tranzicije. **Dodatno, vzpostavi naj se nove razpise iz evropskih sredstev za usmerjanje organizacij in šolskih institucij v proaktivno participacijo pri reševanju okoljske problematike.**
9. **Spodbujanje nastanka mentorskih programov v javnem in privatnem sektorju za izobraževanja mladih na področju zelenih tematik.** Mladim bi s pridobivanjem kakovostnega praktičnega znanja v sodelovanju z delovno aktivno populacijo omogočili preplet teoretičnega in praktičnega znanja na ključnih področjih za prihodnost.
10. **Razmislek o načinih spodbujanja delovanja, življenja in dela mladih na podeželju.** Mlade generacije želijo sooblikovati svoj življenjski prostor, participativni proračuni po občinah se izkazujejo kot uspeh in nasploh si vse **več mladih želi demokratičnega odločanja. Predlagamo zakonodajne in finančne spodbude za mlade kmetovalce, ki želijo delovati v skladu z agroekološkimi in permakulturnimi principi na način ustvarjanja zadrug, skupnostnega kmetovanja ter inovativnih alternativnih načinov produkcije (hrane, živil, materialov) in reprodukcije (kulture).** Prav tako predlagamo zakonodajne in finančne spodbude za **mlade kmete na področju inovativnih, tehnološko dovršenih kmetijskih pristopov** (vertikalno kmetijstvo, hidro- in akvaponika, akvakultura in načrtna vzgoja insektov za prehranske namene).

V poštevek pride tudi oddajanje zelenih površin in spodbujanje neuporabljenih površin, ki so v privatni lasti, za renaturalizacijski proces, ki učinkovito izboljšuje ekosistem in hrani CO₂ - to ne pomeni odvzema privatnih zemljišč, temveč zgolj ustvarjanje možnosti, da lastniki privatnih površin sodelujejo pri reševanju podnebne krize in krize biodiverzitete.

- 11. **Poveča naj se sredstva za mednarodne podnebne projekte.** Slednje je še toliko bolj upravičeno, saj sredstva ob upoštevanju slovenskih zgodovinskih emisij in stopnje razvoja trenutno ne odražajo pravičnega deleža naše države. Mednarodni podnebni projekti naj zasledujejo delavkam, skupnostim in naravi prijazen razvoj.*

Pokoronska obnova: *kot opozarjajo mednarodne institucije, pokoronska obnova ne sme poslabšati stanja okolja, temveč prispevati k zmanjšanju pritiskov in obnovi ekosistemov. Zato predlagamo:*

- 1. **Pokoronska zakonodaja, vključno z Načrtom za okrevanje in odpornost, naj zviša okoljske standarde in cilje ter poveča nadzor nad izvajanjem okoljske zakonodaje.** Te spremembe se morajo med drugim dotikati blaženja in prilagajanja na podnebne spremembe ter ohranjanja, izboljšanja in širjenja rečnih, travniških, gozdnih in drugih ekosistemov.*
- 2. Za preprečitev nenamernih in nepričakovanih negativnih posledic koronskih ukrepov na okolje in naravo naj **pristojne institucije (ARSO ...)** spremljajo vpliv ukrepov na okolje in v primeru **(prekomernih) negativnih učinkov predlagajo izboljšave.***
- 3. **Koronsko pomoč,** predvideno tudi v Načrtu za okrevanje in odpornost, naj se v industriji in drugih panogah **veže na spoštovanje socialne in okoljske zakonodaje ter na okoljske, naravovarstvene in podnebne cilje** v skladu s Pariškim podnebnim dogovorom, Evropskim zelenim dogovorom in Strategijo EU za biotsko raznovrstnost. Če podamo nekaj konkretnih primerov, prejemniki državne pomoči naj bodo v določenem obdobju po prejemu pomoči obvezani in na različne načine spodbujeni k uvajanju energetskega managementa v podjetjih, sistema ISO 50001, v okviru energetskih pregledov identificiranih naložb, večjega zajema in izrabe odpadne toplote ter samooskrbe iz obnovljivih virov energije.*

ZAKLJUČEK

Na Sindikatu Mladi plus velik del svojih aktivnosti namenjamo tudi varstvu okolja ter se zavzemamo za zelena delovna mesta. Hkrati pa se zavedamo, da so okoljska vprašanja izjemnega pomena za naše in predvsem prihodnje generacije. Zato na podlagi zgoraj zapisanega odločevalce in pristojne pozivamo, da predloge mladih zapisane v programskem dokumentu upoštevajo (tudi) pri oblikovanju bodočih ukrepov in politik ter jih primerno umestijo v dotično zakonodajo. Enako predlagamo tudi za ukrepe in programe, ki se bodo v prihodnosti (so)financirali iz evropskih sredstev. Pristojne prav tako pozivamo, da pri oblikovanju politik upoštevajo socialni dialog in sodelovanje sindikatov, v procese vključujejo civilno družbo in znanstveno stroko ter omogočijo politično participacijo mladih v procesih odločanja.